

selen zich onderling verhouden. Meer dan de helft der vrouwen met opstuwingen heeft ook zweetbuien en duizelingen. Uitsluitend duizelingen in 27 procent; uitsluitend zweetbuien in 11 procent. Het was bovendien ook al uit andere onderzoeken bekend dat duizelingen op deze leeftijd bij vrouwen en mannen vrijwel dagelijks voorkomen.

Aan de hand van een puntenwaardering wordt getracht een indeling te maken naar de ernst der climacterische klachten. Geen zweetbuien of duizelingen één punt, af en toe zweetbuien of duizelingen twee punten, dagelijks een of tweemaal een zweetbui of duizeling drie punten, dagelijks meer dan twee zweetbuien of duizelingen vier punten. Voor opstuwingen werden volgens dezelfde indeling het dubbele aantal punten gegeven. Op deze manier zijn vier groepen gemaakt. Groep één, tot vijf punten; groep twee, zes tot acht punten; groep drie, negen tot elf punten en groep vier, meer dan elf punten. Volgens deze indeling hadden 31,5 procent van de vrouwen tussen 45 en 55 jaar geen climacterische klachten (groep één), 34 procent lichte symptomen (groep twee), 20 procent duidelijke symptomen (groep drie) en 14 procent sterke symptomen (groep vier). Vooral het aantal vrouwen met sterke symptomen (groep vier) toont een duidelijke toename bij 54 tot 55 jaar, dus enige jaren na het intreden der menopauze.

Bij dit onderzoek is ook nagegaan hoe de correlatie is van de climacterische symptomen tot, vaak in de menopauze genoemde, nevensymptomen. Het blijkt dat bij de vrouwen met sterke climacterische klachten (groep vier) statistisch significant vaker wordt geklaagd over een dof gevoel of paraesthesieën in de handen, over hoofdpijn en over depressieve en angstige stemmingen. Ook werd nagegaan of vrouwen met organische en functionele hart- en vaatziekten en reuma, meer climacterische klachten hadden. Het is gebleken, dat inderdaad vrouwen met deze ziekten in het climacterium een procentsgewijs hoger aantal sterke climacterische klachten vertonen, terwijl bijvoorbeeld dit van vrouwen met maag- en darmziekten niet kon worden aangetoond.

Tenslotte werd nog de correlatie tussen beroep en climacterische klachten nagegaan. Een grote moeilijkheid hierbij bleek vooral de grote verscheidenheid in beroepen en vooral ook de vraag, of er naast het hoofdberoep toch nog niet enkele andere bezigheden worden verricht. Bovendien betrof het hier een onderzoek bij een plattelandsbevolking, waarvan naar verhouding veel landbouwers-vrouwen werden geënquêteerd. Wat hier wel significant naar voren kwam was, dat sterke climacterische klachten vooral optreden bij vrouwen in de huishouding of bij vrouwen, die naast de huishouding nog andere werkzaamheden doen.

Al met al een onderzoek dat veel feitenmateriaal heeft opgeleverd, maar daarnaast vele vragen onbeantwoord heeft moeten laten.

M. Reyerse.

Boekbesprekingen

S. Geller. Gids voor Geboorteregeling. De Koepel, Roosendaal, 1964. 74 bladzijden, prijs f 5,50.

Dit uit het Frans vertaalde boekje — eigenlijk is er meer sprake van een brochure — waarvan de oorspronkelijke titel luidt „La température guide de la femme”, is gericht op een eenvoudig lekenpubliek dat gebruik wil maken van de temperatuurmeting bij de geboorteregeling.

Het boekje levert kritiek op de methode van Ogino-Knaus en gaat vrijwel alleen af op de temperatuurverschillen, die in de loop van de cyclus optreden, ter bepaling van de ovulatie-datum. Na een heldere theoretische inleiding met veel herhalingen volgen veel voorkomende voorbeelden van cycli (korte cyclus, lange cyclus, onregelmatige cyclus, cyclus zonder ovulatie) die aan vrijwel ieder een zeker houvast geven. Daarnaast geeft de schrijver een schema aan dat de vrouw kan gebruiken voor het vastleggen van alle andere symptomen naast de temperatuurschommeling, die zij bij zichzelf waarneemt. Hierdoor kan zij zich door de medicus die daar

belangstelling voor heeft laten begeleiden, hetgeen referent, vooral in het begin van het aanwenden van deze methode, van veel belang voorkomt. Het boekje past in een huisartsbibliotheek voor patiënten.

K. G. Brühl

Th. Berkvens, e.a. M.O.B. in beweging. Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht, 56 bladzijden, prijs f 2,25.

In de serie Geestelijke Volksgezondheid werd deze brochure onder de redactie van Dr. C. J. B. J. Trimbos uitgegeven. Zij bevat vier voordrachten die tijdens de jaarlijkse studiedagen van het Centrum van Katholieke M.O.B.'s werden gehouden. Deze lezingen werden door 2 psychiaters en 2 psychologen gehouden als inleiding tot een discussie die aan het eind van elk hoofdstuk ook kort is samengevat. Hierbij werden problemen aangesneden die ook buiten de M.O.B.-sfeer belangrijk zijn. Zo behandelt Hustinx in zijn lezing „Isolatie of integratie” het probleem van de vele geïsoleerde instanties die in de sector van de geestelijke volksgezondheid werkzaam zijn. Dit kan leiden tot versplintering van krachten en energieverspilling bij de medewerkers, alsmede tot verkeerde verwijzing van de arts, die niet wegwijs gemaakt werd in de doolhof van de verschillende instanties, die op het gebied van de geestelijke volksgezondheid werkzaam zijn. Naast bundeling van de verschillende activiteiten op het terrein van de sociale gezondheidszorg wordt een pleidooi gehouden voor een medische opleiding die van begin af aan meer gericht is op de sociale, psychologische en psychiatrische aspecten van de mens.

In zijn voordracht „Het onbehagen in de staf” behandelt Berkvens het probleem van de samenwerking van vertegenwoordigers van verschillende specialismen, verschillende disciplines, academici en niet academisch geschoolden, in groepsverband. Zijn betoog dat het voor het werk in stafverband noodzakelijk is een goed inzicht te krijgen in de mogelijkheden van anderen en in de eigen beperkingen en dat ieder teamlid in zijn specifiek werk moet functioneren als een representant van de groep, heeft geldigheid voor elk werk in teamverband. Daarom lijkt mij deze brochure nuttig voor diegenen die geïnteresseerd zijn in de geestelijke volksgezondheid, maar ook voor diegenen die belang stellen in projecten die het werken in teamverband noodzakelijk maken.

H. G. Frenkel-Tietz

Trevor H. Howell. Geriatrie, inleiding en gids. Vertaald door J. W. S. Verdenius-van Dijk, arts. Stafleu's wetenschappelijke Uitgeversmaatschappij, Leiden, 1965. 154 bladzijden, prijs f 17,50.

In zijn voorwoord deelt de schrijver mede dat hij zijn boek vooral heeft geschreven voor de jongere huisarts en dat het berust op materiaal gedurende twintig jaar verzameld in het ziekenhuis en in zijn particuliere praktijk. Zijn opzet is die ziekten te bespreken die aan het eind van het leven veel voorkomen en aan te geven hoe deze het best te behandelen zijn. Het boek bevat, systematisch gerangschikt, talloze goede observaties en waardevolle adviezen voor het herkennen en begrijpen van allerlei stoornissen die men bij bejaarden kan aantreffen. Ook de meer ervaren arts zal er nog veel in kunnen vinden waarmee hij zijn voordeel zal kunnen doen.

Voor zover er maatschappelijke problematiek in wordt behandeld berust deze op Engelse toestanden, die overigens weinig verschillen van de Nederlandse. Verder blijkt telkens dat het beloop van de ouderdom, in zijn geheel genomen, in belangrijke mate bepaald wordt door de wijze waarop men zijn jongere jaren heeft doorgebracht. Voor de preventie van vele moeilijkheden van de oude dag lijkt het mij dat reële mogelijkheden, in dit licht gezien, nog ongebruikt blijven. Hierover wordt in dit boek echter maar weinig meegedeeld.

Het lijkt mij de moeite waard dit boek, dat zeer goed is vertaald, aan te schaffen.

H. A. M. Ruhe